

Grozījumi Vekseļu likumā

Kristīne Sakārne, SIA "ZAB Kronbergs Čukste Levin", zvērinātā advokāte

Lai pilnveidotu vekseļa regulējumu, tādējādi nodrošinot fizisku personu tiesību aizsardzību vekseļa izdošanas un izpildes procesā, gaidāmi grozījumi Vekseļu likumā. Kas jāņem vērā komersantiem? Apskatīsim būtiskākos gaidāmos grozījumus.

Raksta līdzautore: Elizabete Madara Titova, SIA "ZAB Kronbergs Čukste Levin" juriste.

Par vekseli ir uzskatāms vērtspapīrs, kas dod tā turētājam tiesības prasīt no vekseļa devēja vai akceptētāja samaksāt noteiktu naudas summu noteiktā termiņā un vietā. Ir triju veidu vekseli: vienkāršais, pārvedu (jeb trata) un elektroniskais. Tie vienmēr ir uzskatīti par augsta riska parādzīmēm, tāpēc šobrīd pieņemto [Vekseļu likuma](#) (VL) grozījumu mērķis ir novērst nepilnības tratu un vienkāršo vekseļu izdošanā, mazinot iespējas ļaunprātīgi izmantot tiesisko regulējumu un no privātpersonām prettiesiski iegūt naudas līdzekļus.

Pēdējie grozījumi VL veikti 2014. gadā, tāpēc var teikt, ka tas ir nedaudz "aizmirsts" likums. Likumprojekta izstrāde ar jauniem grozījumiem ir veikta pēc Tieslietu ministrijas (TM) ierosinājuma, jo medijos ir tikuši atspoguļoti gadījumi, kad VL iekļautais tiesiskais regulējums, iespējams, ir ticis izmantots ļaunprātīgi, lai no fiziskām personām prettiesiski iegūtu viņu naudas līdzekļus. Tāpat saskaņā ar izskanējušo informāciju ir bijuši iesniegumi par VL piemērošanas problemātiku. Eksperti apspriežoties secinājuši: vekseļu tiesiskais regulējums mūsdienās nav zaudējis aktualitāti, bet tas jāpilnveido, lai nodrošinātu fizisku personu tiesību aizsardzību vekseļa izdošanas un izpildes procesā.

2022. gada 16. jūnijā grozījumi VL ir pieņemti Saeimas trešajā lasījumā, bet šī raksta tapšanas brīdī tie vēl nav izsludināti. Plānots, ka tie varētu stāties spēkā 2022. gada 1. oktobrī.

Grozīts tratas regulējums

Pārvedu vekselis jeb trata saskaņā ar šobrīd spēkā esošo [VL 1. panta](#) definīciju ir vērtspapīrs, kuru izdod trasants un kurš ietver rakstveida uzdevumu maksātājam (trasātam) samaksāt vekselī norādīto naudas summu trešajai personai, respektīvi, gan trasants, gan trasāts var būt arī fiziska persona.

Šāds regulējums, stājoties spēkā jaunajiem grozījumiem, tiks mainīts, nosakot: turpmāk gan trasants, gan trasāts var būt tikai komersants, tekstā iekļaujot terminus trasants-komersants un trasāts-komersants, liedzot fiziskām personām iespēju izdot tratu un būt par maksātāju pēc tratas. TM šādu grozījumu pamato ar to, ka fiziskām personām ir ievērojams risks būt par maksātāju (trasātu), proti, pastāv iespēja, ka tratas izdevējs var norādīt uz maksātāju, bet maksātājs var nezināt par uzdevumu samaksāt vekselī norādīto naudas summu trešajai personai līdz brīdim, kad tā tiek uzrādīta pieņemšanai vai samaksai.

Jaunajos grozījumos Vekseļu likums tiek papildināts ar 10.¹ pantu, nosakot, ka uz tratas pamata atbildīgā persona nevar būt fiziska persona

Secināms, ka šādi grozījumi ieviesti, lai tiktu veicināta fizisko personu tiesību un interešu aizsardzība un nodrošināts, ka tratas tiek izmantotas kā instruments tikai komerciesiskajā aprītē. Pēc likuma grozījumu spēkā stāšanās fiziskas personas varēs savstarpējos darījumos izmantot vienkāršos un elektroniskos vekseļus.

Jaunajos grozījumos VL apakšnodaļa tiek papildināta ar 10.¹ pantu, nosakot, ka uz tratas pamata atbildīgā persona nevar būt fiziska persona, izņemot šā likuma 8. pantā paredzētos gadījumus, proti, persona, kas parakstījusi ratu kā vietnieks, lai gan tai nav bijis pilnvarojuma, ir pati atbildīga uz tratas pamata, un viņai, ja tā ratu samaksājusi, ir tādas pašas tiesības, kādas būtu varējusi izlietot šķietami atvietotā persona; tādu pašu atbildību nes vietnieks, kas pārkāpis savu pilnvarojumu. No šī izriet, ka tiek saglabāts regulējums, kad persona ir rīkojusies ārpus savu pilnvaru robežām jeb *ultra vires*, tādējādi nesot atbildību par pārkāpumu.

Mainoties regulējumam, nepieciešams arī precizēt tratas rekvizītus, tajā norādot komersanta nosaukumu, juridisko adresi un reģistrācijas numuru (pēc grozījumiem VL 1. panta 3. punkta).

Jānorāda gan arī tas, ka grozījumi attiecībā uz ratu un vienkāršo vekseli ietver mūsdienām atbilstošu pienākumu, t. i., paziņojumu nosūtīšanu uz oficiālo elektronisko adresi, ja ir aktivizēts oficiālās elektroniskās adreses konts. Tas pats attiecināms arī uz fiziskām personām – paziņojums tiek sūtīts uz oficiālās elektroniskās adreses kontu, ja personai tāds ir aktivizēts. Kā šo variantu alternatīva saglabājas paziņojumu nosūtīšana uz juridisko adresi (juridiskām personām) vai uz personas deklarēto dzīvesvietas adresi (fiziskām personām).

Izmaiņas vienkāršo vekseļu regulējumā

Šobrīd spēkā esošais regulējums neparedz ierobežojumus summai, par kādu var izdot vienkāršo vekseli, un attiecīgi vekseļa dēvējam šajā jautājumā ir pilnīga rīcības brīvība. Ar likuma grozījumiem tas tiek mainīts, precizējot VL 75. panta 1. daļu, – tiek ierobežota summa, par kādu var izdot vienkāršo vekseli, t. i., līdz 15 000 eiro.

Kā minēts likumprojekta anotācijā, vekseļu civiltiesiskā aprīte ir ļoti ātra, bet parādniekam ir pieejami ierobežoti tiesību aizsardzības līdzekļi. Proti, ja par vienkāršo vekseli jau ir izdots protesta akts un vekseļa turētājs ir vērsies tiesā ar pieteikumu par saistību izpildīšanu bezstrīdus kārtībā, tad šādā gadījumā parādnieks savus iebildumus var izteikt vien sešu mēnešu laikā no lēmuma noraksta nosūtīšanas dienas, vērsoties tiesā ar prasību pret kreditoru vispārējā kārtībā ([Civilprocesa likuma 406. panta 1. daļa](#)). Lai nodrošinātu augstāku parādnieku aizsardzības līmeni, ir nepieciešams ierobežot iespēju izdot vienkāršos vekseļus par naudas summu, kas ir lielāka par 15 000 eiro.

Lai gan personas var izdot vairākus vekseļus par 15 000 eiro katru, sasniedzot mērķi, ka parādnieka parāda apmērs ir būtiski lielāks par šo summu, grozījumi, kā jau iepriekš minēts, ierobežos iespējas izdot viltotus dokumentus krāpnieciskos nolūkos, tādējādi nodrošinot fizisko personu aizsardzību. Izdodot vairākus parastos vekseļus nolūkā veikt krāpnieciskas darbības ar tiem, šādu darbību veikšana tiktu apgrūtināta ar nepieciešamību viltot vairākus vekseļus, lai panāktu lielāku summu.

Šobrīd spēkā esošais VL 75. pants paredz, ka atšķirībā no pārvedu vekseļa vienkāršā vekseļa gadījumā tā izdevējs ir arī maksātājs. Līdz ar to, izdodot vienkāršo vekseli notariālā akta formā, zvērināts notārs pārlicinās par personas identitāti, kā arī izskaidro, kādas sekas ir vekseļa izdošanai, proti, kādi pienākumi personai radīsies ar vekseļa izdošanu.

Ar jaunajiem grozījumiem paredzēts: ja vienkāršā vekseļa devējs, indosants, galvnieks, starpnieks vai cita uz vienkāršā vekseļa pamata atbildīgā persona ir fiziska persona, vienkāršais vekselis izdodams notariālā akta formā un visa korespondence, kas tiek nosūtīta uz notariālajā aktā norādīto adresi, tiek uzskatīta par saņemtu. Ar šādu regulējumu zvērināts notārs pārlicināsies arī par šo (uz vienkāršā vekseļa pamata atbildīgo) personu identitāti un izskaidros, kādas sekas ir indosamentam, starpniecībai vai galvojumam.

Grozījumi saistībā ar valsts nodevas samaksu

Pamatojoties uz likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 2. punktu, valsts nodeva ir obligāts maksājums valsts budžetā vai šajā likumā noteiktajos gadījumos pašvaldības budžetā par valsts vai pašvaldības institūcijas veicamo darbību, kas izriet no šīs institūcijas funkcijām. Valsts nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana), un tās apmērs nav tiešā veidā saistīts ar institūcijas veiktās darbības izmaksu segšanu.

Tā kā ne vienkāršā vekseļa, ne tratas, ne arī elektroniskā vekseļa gadījumā personām netiek sniegts pakalpojums vai nodrošinājums no valsts puses, jo tie ir privāttiesiski darījumi, kas netiek reģistrēti kādā valsts reģistrā, ne arī kā uzraudzīti no valsts puses, grozījumi paredz atteikšanos aplikt šādus darījumus ar valsts nodevu. Līdz ar to visi noteikumi, kas iepriekš noteica, ka valsts nodeva ir viens no kritērijiem, lai vienkāršais vekselis būtu spēkā, ar jaunajiem grozījumiem tiks izslēgti no likuma.

Izmaiņas protesta regulējumā

Grozījumi paredz, ka VL 77. pants tiks papildināts ar 4. un 5. daļu, kas noteiks – vienkāršais vekselis iesniedzams notāram ne vēlāk kā trešajā dienā pēc maksāšanas termiņa iestāšanās. Ja trešā diena pēc maksāšanas termiņa iestāšanās ir sestdiena, svētdiena vai likumā noteiktā svētku diena, vienkāršo vekseli var iesniegt notāram vēl nākamajā darbdienā. Protests saistībā ar to, ka vienkāršais vekselis nav apmaksāts, izdarāms 20. maksāšanas termiņam sekojošā dienā. Ja 20. maksāšanas termiņam sekojošā diena ir sestdiena, svētdiena vai likumā noteiktā svētku diena, protests saistībā ar to, ka vienkāršais vekselis nav apmaksāts, izdarāms nākamajā darbdienā.

Ar grozījumiem noteikts, ka protesta akts par vienkāršo vekseli, kas izdots notariālā akta formā, uzskatāms par izpildu dokumentu, ko izpilda Civilprocesa likumā noteiktajā tiesas spriedumu izpildes kārtībā, un tas pēc būtības nozīmē – protesta aktu uzreiz varēs nodot piespiedu izpildei zvērinātam tiesu izpildītājam.

Lai nodrošinātu iepriekš minēto izpildi Civilprocesa likumā noteiktajā tiesas spriedumu izpildes kārtībā, ar grozījumiem paredzēts papildināt vienkāršā vekseļa rekvizītus ar vekseļa summu.

Šis raksts ir pārpublicēts no žurnāla "iBizness", pieejams: <https://ibizness.lv/raksti/uznemumavadiba/juridiski-padomi/biz-new-grozijumi-vekselu-likuma/22948>